

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

ปัจจุบันสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่จะพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวหน้านั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดไว้ว่าการศึกษานับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาคือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้าง องค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. ม.ป.ป. : 2)

การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต้องเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพ ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2552-2559 โดยกำหนดให้การผลิตและการพัฒนากำลังคนในด้าน วิชาชีพ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้ สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยนำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากล และภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะ จนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพโดยอิสระได้ สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาสายอาชีพ เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและภูมิภาค มีภารกิจจัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็น เลิศทางวิชาชีพ ยกย่องคุณภาพและมาตรฐานกำลังคนสายอาชีพสู่สากล ขยายโอกาสทางการศึกษา สายอาชีพให้ทั่วถึงเสมอภาค เป็นแกนกลางในการจัดอาชีวศึกษาระดับฝีมือ เทคนิคและเทคโนโลยี สร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วม วิจัย สร้างนวัตกรรม จัดการองค์ความรู้ เพื่อการพัฒนา อาชีพ ส่งเสริม พัฒนาครูและบุคลากรอาชีวศึกษาให้เป็นเลิศ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2555 : 3)

การบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำ จึงจะสามารถบริหารสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ การจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน โดยให้ผู้ร่วมงานเข้าใจและปฏิบัติภารกิจจนประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารต้องมีอุดมการณ์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และกล้าเผชิญกับเหตุการณ์ มีความสามารถในการใช้คุณลักษณะภาวะผู้นำเพื่อการบริหารสถานศึกษาอย่างเหมาะสม ในการสร้างความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันกับทุกคน ใช้ศิลปะและกระบวนการของอิทธิพลต่อบุคคลหรือทีมงานสามารถทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความศรัทธา มีความเชื่อถือ มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ตลอดจนทั้งสามารถสร้างสภาวะแวดล้อมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันสร้างประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ (ธีระ รุญเจริญ, 2550 : 142) ผู้นำมีความสำคัญต่อผู้ร่วมงาน โดยจะต้องทำให้ผู้ร่วมงานเกิดการยอมรับอิทธิพลและโน้มน้าวให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตามผู้นำ ทั้งนี้ศักยภาพของผู้นำนั้นมีผลต่อผู้ร่วมงานในด้านความเชื่อมั่น ความนับถือ กำลังใจ และความอบอุ่นในการร่วมงาน ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเป็นพลังให้เกิดการร่วมมือร่วมใจไปสู่การเปลี่ยนแปลง ประสานให้ความสะดวก เป็นผู้ติดต่อดูแลให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือให้ผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติงานบรรลุตามจุดหมายที่กำหนดได้ ภาวะผู้นำจึงมีผลกระทบต่อผู้ร่วมงานองค์กร สิ่งแวดล้อม ในอันที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพหรือความล้มเหลว ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการทำงาน ทำให้กลุ่มคนรวมตัวกันได้ ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจในการทำงานเป็นทีม ซึ่งส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (สัมมา รชนีชัย, 2553 : 15)

คุณลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิผลในรูปของการจัดการตามแนวคิดของสต็อกคิลล์ (Stogdill, 1989 : 196 - 198) นั้น แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ เป็นลักษณะโดยรวมของแต่ละบุคคล ทั้งลักษณะภายในและภายนอกและปัจจัยต่างๆ อันมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้พบเห็น 2) ด้านความสามารถ เป็นความชำนาญในการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ให้เป็นผลสำเร็จได้ดียิ่งกว่าผู้มีโอกาสเท่าๆ กัน และ 3) ด้านทักษะทางสังคม เป็นความสามารถที่รู้จักเข้าใจความรู้สึก ความต้องการทางจิตใจ หรือความต้องการต่างๆ ของคนที่เราเกี่ยวข้องกับ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ได้จัดการศึกษาตามนโยบายและการบริหารงานตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ.2552 แบ่งการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารทรัพยากร ฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา และฝ่ายวิชาการ โดยมีผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการทำหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำ เพื่อให้ผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามจุดหมายของสถานศึกษาและในการบริหารงานของ

ผู้บริหารสถานศึกษาถ้าขาดคุณลักษณะผู้นำด้านใดด้านหนึ่ง สถานศึกษาก็ยากจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความสำเร็จของการปฏิบัติงานในสถานศึกษา และเพื่อให้การบริหารทุกหน่วยงานสามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2552 : 3)

จากความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด เพื่อให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำผลจากการศึกษาวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่อันก่อให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารงานและการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและเขตจังหวัด

ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และส่งผลให้เกิดการพัฒนาหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ปีการศึกษา 2559 จำนวน 721 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 46 คน และครูผู้สอน จำนวน 675 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย

1.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัด ระยอง จันทบุรีและตราด ทั้งหมดจำนวน 46 คน

1.2.2 ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607-610) โดยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Proportional Stratified Random Sampling) หารัดส่วน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามเขตจังหวัดของสถานศึกษา จำนวน 248 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็น ดังนี้

2.1.1 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จำแนกเป็น

- 1) ประสิทธิภาพน้อย
- 2) ประสิทธิภาพมาก

2.1.2 เขตจังหวัด จำแนกเป็น

- 1) ระยอง
- 2) จันทบุรี
- 3) ตราด

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.2.1 ด้านบุคลิกภาพ

2.2.2 ด้านความสามารถ

2.2.3 ด้านทักษะทางสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณลักษณะภาวะผู้นำ หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่เป็นผู้นำ ซึ่งเป็นคุณสมบัติ ที่แสดงถึงลักษณะด้านร่างกายและการแสดงออกของผู้นำที่ทำให้ผู้นำมีความสามารถในการนำ ชักจูง หรือโน้มน้าวให้ผู้ตามปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย

1. ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล ที่แสดงออกมาทางร่างกาย จิตใจและความรู้สึกนึกคิด การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี การแต่งกาย

สุภาพเหมาะสมถูกกาลเทศะ มีบุคลิกที่แสดงถึงการเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ ความคิดเชิงสร้างสรรค์
 จริงใจต่อผู้ร่วมงาน มีความฉลาดทางอารมณ์ ซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบสูง
 ยุติธรรม เป็นมิตรไม่ถือตัว เชื่อมมั่นในตนเอง มุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ เสียสละ
 ใจกว้างไม่เห็นแก่ตัว ตื่นตัวรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ และมีความเมตตากรุณาเอื้ออาทรต่อผู้ร่วมงาน

2. ด้านความสามารถ หมายถึง ความชำนาญในการปฏิบัติงานให้เป็นผลสำเร็จ มีสติปัญญา
 มีความรู้ที่ดี ฉลาดรอบรู้ ใช้ดุลยพินิจที่ดีในการตัดสินใจ พุฒเพื่อสื่อความหมายในการทำงานที่ดี
 มีวิสัยทัศน์ ความคิดรวบยอด มโนทัศน์ที่ดีในการทำงาน ให้คำแนะนำหรือแก้ปัญหา มีมนุษยสัมพันธ์
 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ
 มีเทคนิควิธีการทำงาน การบังคับบัญชา การบริหารจัดการ การบริหารงานวิชาการ และใช้เทคโนโลยี
 สำหรับการบริหาร

3. ด้านทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถที่รู้จักเข้าใจความรู้สึก ความต้องการทาง
 จิตใจ หรือความต้องการต่างๆ ของคนที่เราเกี่ยวข้องกับ รวมทั้งรู้จักที่จะสร้างสายสัมพันธ์ให้มั่นคง
 ด้วยความรัก ความเอาใจใส่เอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง รู้จักการแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อ
 สถานการณ์ต่างๆ ให้ความร่วมมือกับสังคม มีความกว้างขวางและเกียรติยศ ยกย่องให้เกียรติ ให้ความ
 ไว้วางใจผู้อื่น ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายในการคบค้าสมาคมกับผู้อื่น มีความสามารถประสานงาน
 ชุมชนที่ดี มีกิริยาจาที่เรียบร้อย มีมารยาทในที่ประชุม ให้ความสนใจผู้อื่น และรู้จักจังหวะกาลเทศะ

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการวิทยาลัยและรองผู้อำนวยการวิทยาลัย รวมทั้ง
 ผู้รักษาการในตำแหน่ง หรือผู้ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
 คณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด

ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่ปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนประจำในสถานศึกษา
 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด

ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน หมายถึง ระยะเวลาการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา
 และครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี
 และตราด ตั้งแต่เริ่มปฏิบัติหน้าที่ โดยนับเวลาตั้งแต่วันบรรจุจนถึงปัจจุบัน แบ่งเป็น ดังนี้

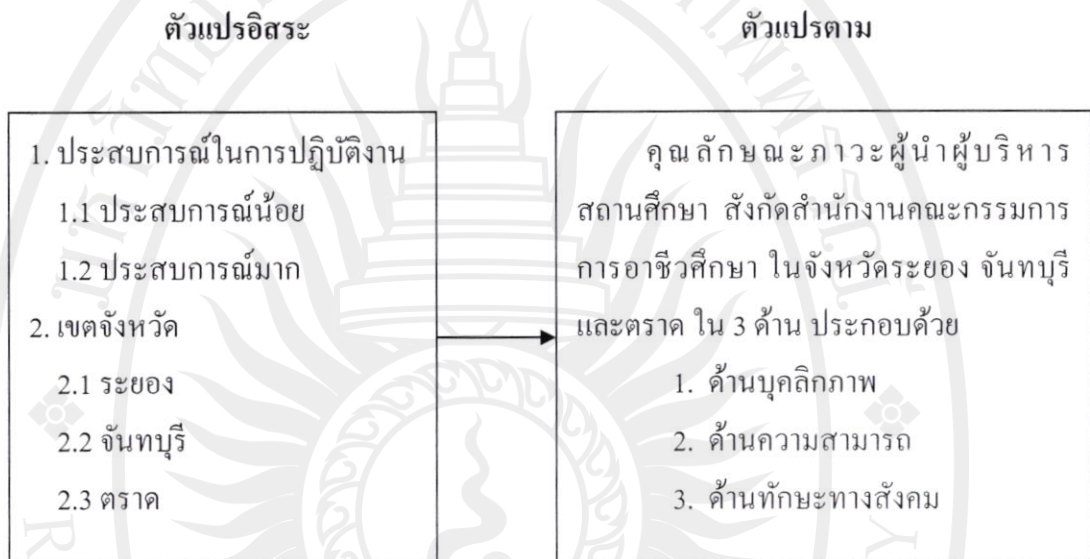
1. ประสบการณ์น้อย หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานน้อยกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ย
 ซึ่งได้จากการหาค่าเฉลี่ยของประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่าง

2. ประสบการณ์มาก หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่มากกว่าค่าเฉลี่ย ซึ่งได้จาก
 การหาค่าเฉลี่ยของประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่าง

เขตจังหวัด หมายถึง ที่ตั้งของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
 จำแนกเป็น 1) ระยอง 2) จันทบุรี 3) ตราด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาคูณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด ได้ดำเนินการตามกรอบแนวคิดของสต็อกคิลล์ (Stogdill, 1989 : 196) ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

1. คูณลักษณะภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
2. คูณลักษณะภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามเขตจังหวัดแตกต่างกัน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี